

Jöjjetek

15. évfolyam, 3. szám.
1962. május-június.

Ézus Krisztus a Világ Világossága

A Kiteljesedő Pünkösöd

Pünkösöd az egyház ünnepe. Ezen a napon dult el Krisztus tanítványainak kis csapata, mely addig bizonytalanul kereste a maga helyét a közvetlen jelenléte nélkül a világban, a maga missziói hódító útjára. A Szentlélek kitért az apostolokra s ők hirdetni kezdték az evangéliumot, Jézus Krisztus örömeit minden teremtménynek. Az új hívők beletagolódtak a tanítványok s a Mester követőinek kezében kicsiny csoportjába. E csoport mind nagyobb és nagyobb lett: a keresztyénség megújította a Római Birodalmat, Európát, később Amerikát. A misszió, az evangélium hirdetése lett azóta az első pünkösöd óta az egyház értelme, alapvető feladata. Misszió nélkül nincsen az egyház s egyház nélkül nincsen misszió. Terjedése és történelme folyamán a keresztyénség megoszlott, széjjelszakadozott. Misszióját is egyházanként külön-külön szervezte: vezetett Ázsiában és Afrikában, s egybeült, ún. külmisszió munkaterületein. S az egyház követői, az egy, láthatatlan egyház képességében mindjobban felfedezték meglátott együttműködés elodázhatatlan szükségességét: számukra az egység, a missziói munka alapvető harmonizálása létszükségletté vált. S a külmisszió frontjain, az első harcfronton indult el az a mozgalom, amely a Nemzeti Misszió Tanácsot, a Hit és Egyházszervezet (Faith and Order) és az Élet és Munka (Life and Work) mozgalmait létrehozta. Ez a két szervezet egyesült az Egyházak Világtanácsában, míg a Világtanács és a Misszió Tanács a múlt évben Új-Delhiben egyesült.

Az elmúlt év folyamán olvasóink Berkhofer cikkéből áttekintést kaptak már az Egyházak Világtanácsa fejlődéséről s az újlyhi nagygyűlés legfontosabb feladatairól. A meg történt ez a konferencia s annak jelentősebb eseményeiről jelentést adott világsajtó s lapunk is. Amint már csemeberli számunkban jeleztük, a konferencia alkalmából a Világtanács egy nyelvecskét adott ki, melynek címe: *Jézus Krisztus a Világ Világossága*. E füzetet a világ sok nyelvére lefordították már, mert a Világtanács fejlődéséről és munkájáról világos képet nyújt. Egyben áttekintést ad a keresztyénség sok mai problémájáról; őszintén, nyíltan, komolyan.

Mint már említettük, Magyarországon nem ment meg ez a könyv s így a külföldön élő magyarokra hárult az az elutasíthatatlan feladat, hogy azt magyar nyelvre lefordítsa és adja. Mert e könyvecskének sokkal nagyobb jelentősége van, mint egy egyszerű bevezetők a Világtanács új-delhi tanácskozásaihoz. A fordítása túlmegegyezzen a kereteken. A magyar fordítás rövid ajánlásában érzésünk szerint találóan jellemezték a fordítók a füzetet így: „ökumenikus kiskaté”-t. *Úgy hisszük, köte-*

lességünk itt s éppen most e füzetre, — mely a lelkipásztorokon keresztül beszerezhető — felhívni olvasóink figyelmét. E könyv valóban figyelmet követel. Nem valami reklám-röpirat ez, sem nem valami jóindulatú és naív mesebeszéd. E füzet tartalmába komolyan el kell mérni, azt komolyan, gondolkozva kell olvasnunk s átgondolnunk. Nem úgy, mint valami általános jellegű tanulmányt, amely nagy általánosságban mindenre és mindenre érvényes lehet, de amely annyira általános és annyira neutrális, hogy engem személyesen teljesen ridegen és érintetlenül hagy, hanem személyesen, mint olyan írást, melynek minden sora hozzám intéztetett, nekem szól, engem hív fel a tetterre.

Az Egyházak Világtanácsa Krisztus követői, az Ő hívei egysége, az egyház egysége növekvő megvalósulására törekszik. Az Egyház, az egy, közönséges, keresztyén anyaszent-egyház további kibontakozására szerte a világon. Ezért most, pünkösöd tájékán különösen is helyénvaló foglalkoznunk e könyvvel s ennek mondanivalójával.

Mert mindez a mi feladatunk.

Az Orosz Görögkeleti Egyház és az Egyházak Világtanácsa

Az Amerikai Magyar Református Egyház az Egyházak Világtanácsa múlt évi új-delhi nagygyűlésén az Orosz Görögkeleti Egyháznak a Világtanácsba való felvételével kapcsolatban a következő hivatalos nyilatkozatot tette:

„Az Amerikai Magyar Református Egyház úgy érzi, hogy a keresztyéni szeretet egysége fűzi az Orosz Orthodox Egyház nagy közönségéhez. E nagy közösség papságának és híveinek hitét és hűségét bizonyítja a modern üldözések sokezer vértanúja.

Ha azok a hivatalos delegátusok, akik úgy jelennek meg, mint akiket ez az Egyház jelölt ki, igaz képviselői lesznek egyházuk közösségének, akkor az Amerikai Magyar Református Egyház amellel szavaz, hogy az Orosz Orthodox Egyház vétessék fel az Egyházak Világtanácsa közösségébe.

De ha az Orosz Orthodox Egyház képviselői ezt a fórumot egyházuk szellemével ellenkező politikai célok érdekében fogják felhasználni és meg fogják kísérelni, illetve azon fognak igyekezni, hogy kormányuk nézeteit képviseljék, amely istentelen materializmus és demokrácia-ellenes egy-párt-rendszerű diktatúra alapjain nyugszik, akkor az Amerikai Magyar Református Egyház jegyzőkönyvi tiltakozását jelenti be.

Ezidőszerint az Amerikai Magyar Református Egyház tartózkodik a szavazástól.”

És mikor a pünkösöd napja eljött, mindnyájan egyakarattal együtt valának. És lón nagy hirtelenséggel az égből mintegy sebesen zúgó szélnek zendülése, és eltélt az egész házat, ahol ülnek vala. És megjelentek előttük kettős tüzes nyelvek és üle mindenikre azok közül. És megteleének mindnyájan Szent Lélekkel és kezdének szólni más nyelveken, amint a Lélek adta nekik szólniok.

Lakoznak vala pedig Jeruzsálemben zsidók, istenfélő férfiak, minden nép közül, amelyek az ég alatt vannak. Minekutána pedig ez a zúgás lón, egybegyüle a sokaság és megzavarodék, mivelhogy mindegyik a maga nyelvén hallá őket szólni.

Álmélkodnak pedig mindnyájan és csodálkoznak vala, mondván egymásnak: Nemde nem galileusok-e ezek mindnyájan, akik szólnak? Mimódon halljuk hát őket kiki közülünk a saját nyelvén, amelyben születünk? Párthosok és médek és elámiták és kik lakozunk Mesopotámiában, Júdeában és Kappadóciában, Pontusban és Ázsiában, Frigiában és Pamfiliában, Egyiptomban és Libiának tartományiban, mely Círéne mellett van, és a római jövevények, mind zsidók, mind prozelitusok, krétaiak és arabok, halljuk, amint szólják a mi nyelvünkön az Istennek nagyságos dolgait.

Péter pedig monda nekik: Térjete meg és kereszteskedjete meg mindnyájan a Jézus Krisztusnak nevében a bűnöknek bocsánatjára; és veszitek a Szent Lélek ajándékát. Mert nektek lett az ígélet és a ti gyermekeiteknek, és mindazoknak, kik messze vannak, valakiket csak elhív magának az Úr, a mi Istenünk.

Sok egyéb beszéddel is buzgón kéri és inti vala őket mondván: Szakasszátok el magatokat e gonosz nemzetségtől!

Akik azért örömet vevék az ő beszédét, megkereszteskedének; és hozzájuk csatlakozék azon a napon mintegy háromezer lélek.

(Apostolok Cselekedetei, 2 rész 1-12. és 38-41. vers.)

Emlékezés Fėja Géza könyvére

Talán rá sem esznelnénk, ha a közöttünk lévő kortársak nem emlékeztetnének, hogy imáron negyedszázad telt el azóta, hogy megindult a nagy országjárás, a plebejus értelmiség zarándok útja a magyar faluhoz. Pedig a mozgalom remekműveket teremtett, olyanokat, mint Illyés Gyula: Puszták népe, Kovács Imre: Néma forradalom vagy Szabó Zoltán: Tardi helyzet című műve. A falukutatók más-képp nyúltak a parasztkérdéshez, mint az ún. agrarpártiak, mozgalmuk nem volt ugyan teljesen egységes, de abban egyetértettek, hogy egyedül földreformmal lehet megmenteni a pusztulás és önpusztítás szélén álló szegény-parasztságot. A történelmi nevet viselő osztályok a legmerevebb ellenállást tanúsították minden reformkísérlettel szemben, azt próbálták elhíttetni, hogy a Bethlen féle álföldreform egyszer s mindenkorra megoldotta a magyar falu földkeresését. A falukutatók egész nemezedéke az ellenkezőjének bizonyítására szentelte ifjúságát; fáradságos munkával gyűjtöttek egybe az ismeretek mozaikköveit és rakták össze a magyar falu ijesztően realista képévé.

A negyedszázad túlságosan rövid történelmi távlat ahhoz, hogy megítéljük, hiszen annyszor elítélték már a mozgalmat; itt csupán az emlékezet ébrentartását szeretnők elősegíteni.

* * *

En Fėja Géza könyvével, a Viharsarokkal találkoztam először. Tizenhatéves sem lehettem, mikor egy iskolai kirándulás alkalmával megláttam egy Mátraalji kisvárosban a „ponyván”. Igen, Magyarországon még a 40-es évek végén is árultak könyveket a „ponyván” vidéki kisvárosokban. A könyvterjesztési technika nem sokat fejlődött azóta, hogy Árgirus történelméről, majd nem 400 évvel ezelőtt, vándorló könyvkereskedők kalendáriumok társaságában ponyvára terítve árulták. Persze hogy voltak a városkában könyvkereskedők, világosított fel a bőrbekecses, fejkendős kun néni, de azok csak „istentelen, kommentista” könyveket árultak. A néni keze alatt a kétszázéves gazdagabb volt: Verne Gyula, May Károly, P. Howard, Harsányi, Molinári, Ignác Rózsa, Kósáryné Réz Lola, szóval magam sem tudom, hogy került oda Fėja könyve. A könyvet megvettem, aránylag olcsón, mert a néni látta, hogy nem lesz többet Budán kutyavásár. Még a vonatban kiolvastam, s ma több mint egy évtized távlatából is tisztán emlékezem rá.

Fėja a Viharsarok népeinek nyomorát rajzolja meg fájó, komor színekkel. Itt ahol Tömörkény és Juhász Gyula parasztjai kinlódtak a röggel, ahol Móra is úgy érezte, hogy akaratlanul is kubikus lesz, az irodalom földszagú napszámosa, ez a Viharsarok, ahol az elmék és szívek soha nem tudtak belenyugodni a meglévőbe; az ásók minden században ütésre emelkedtek. Ez a nép a Dózsa háború óta hajlamos volt a felkelésre, mert soha nem birtokolt két kubikméternél több földet, hiszen a déli Tiszavidékét a 18. századtól királyi hercegek birtokolták. Itt termelt a legföldhesebb magyar paraszt.

Fėja büszkén vallja magát könyvében ehhez a néphez tartozónak: „Nem volt nehéz magamra ismerni ebben a népben... életem tartalmát Tiszántúl s mindenek felett a déli Tiszavidék adta, indulataival és forraçalmaival, szertelen, tehát történelemre vágyó emberfajtájával.” Izeke szedi a vidéket, minden porcikáját ismeri; könyve lapjain névtelen jánosok mondják el harcukat a földdel, a földért. A táj és nép gyökereit keresi; a régi szociográfia adathalmozó szintelensége után Fėja könyve — s ez az egész falukutató irodalomra is vonatkozik — a maradandó és lényegtelen dolgok kérhelhetelen szétválogatása.

Nem érdektelen vizsgálódásainak főszerzőpontjait felidézni. Legfontosabb a lakosság területi elhelyezkedésének kérdése. Megállapít-

ja, hogy külteleken és tanyákon él a lakosság egyharmada, ahol még járható utak sem biztosítják az összeköttetést. Ezért a kereskedelmi kapcsolatok lehetetlenek. Utak építése évekre szolgáló közmunkaprogramot jelentene, ami már önmagában is javítaná a lakosság élet-körülményeit. Ugyanakkor utak és kereskedelem nélkül belterjes termelés nem lehetséges. Megfelelően kiépített tanyaközpontokra lenne szükség, melyek közigazgatási szervekké alakíthatók később. Ilyen módon a tanyai lakosságból tényleges állampolgárt és mezőgazdát lehetne csinálni. Mivel a táj igen alkalmas arra, hogy a legbelterjesebb kisbirtokkultúra keletkezzék rajta, az öntözéses gazdálkodás bevezetése a törpebirtokot is kifizetővé tenné, s ugyanakkor egy halálra ítélt társadalmi réteget emelne emberi színvonalra. Ha az öntözéses gazdálkodáshoz földbirtokreform kapcsolódna, a pusztuló tiszántúli nagybirtok helyében viruló kisüzemi gazdálkodás születne. Fėja arra is rámutatott, hogy a Kőrösök vidékének figyelembevétele betelepítési szempontból nemzeti érdek. Széles programja az oktatás reformjára is kiterjedt. Az elmaradt termelési viszonyok felszámolását legjobban az iskolán keresztül lehetne elérni. Már az elemi iskolai ismeretanyag kapcsolatban kell lennie a helyi mezőgazdasági viszonyokkal. Fėja a megoldást leginkább az ilyen „mezőgazdasági népiskolákban” s a mezőgazdasági jellegűvé tett polgári iskolákban látja. A felsőoktatáshoz, illetve a mezőgazdasági népiskolák tanerőinek képzéséhez két mezőgazdasági iskola lenne szükséges (az egyik Szegeden, a másik Békésben), mely egyben a falu elitjét is hivatott volna kiképezni. A kulturális fejlődés útja a népkönyvtárak szervezetén vezetne tovább, mely a szakismereteken kívül az általános műveltséget volna hivatott emelni, s ezzel a hiedelmek, praktikák irtásán keresztül, szintén az emberi emelkedést célozná.

Fėja híve a szövetkezésnek. De hangsúlyozza, hogy ehhez teljes politikai szabadság kell, mert politikailag elnyomott tömegektől nem várhatunk friss mezőgazdasági kezdeményezést. Részletesen ismerteti terveit termelő, fogyasztói és hitel-szövetkezetek alakításáról. Végül felveti a nagy kérdést: vajon álmok ezek csupán, vagy a reformok megindíthatók az adott történelmi körülmények között? Fėja tisztán látta, hogy a rendszertől nem várhat semmit. De a reformokat csak felülről lehet megoldani — hirdeti —, a nép képtelen önmagát felemelni, a kategorikus gondolkodás hiányában. Az erre hivatottak „a szellem független és hősi csapata”, vagyis a népi értelmiség, mely a társadalmi, politikai és kulturális tényezők nehéz fegyverzetében tud harcolni a nép érdekében. Ebben látja az új szociográfia jelentőségét is, s könyvét azoknak ajánlja, akik majd csak felfedezik „... a legméltóbb emberi élnivalót, a cselekedetet”.

Talán kissé részletesen idéztem Fėja mondanivalójának lényegét, de nem érdektelen végiggondolni újra azoknak a tényeknek a tudatában, melyeket a megírásától számított negyedszázad produkált. Ma már világos, hogy a felülről létrehozott termelőszövetkezeti mozgalom csak azt eredményezte, hogy a parasztság megvált egyedül üdvözítő isteneként tisztelt földjétől s inkább a városba ment bér munkásnak. A fiatalság, mely iskolázottságával elszakította a földhöz kötő köldökzsinórt, vissza sem ment falura, ahonnan jött. Magyarországon egy új népszerű mozgalomról számolnak be a statisztikák, az östermeléssel foglalkozó lakosság csökken. Vajon hova vezet ez, egy — még mindig — mezőgazdasági jellegű országban? Még a legkisebbnek látszó baj is hihetetlen veszteség az egyetemes magyar kultúra számára. Hiszen a kompakt masszából kiszakadó, városba kerülő egyedek elfelejtik izes tájnyelvüket, népdalukat és szokásaikat. A folyamatban lévő népességmozgalom olyan bonyodal-

makat is teremthet, melynek m nagyságát, sem jelentőségét ne tisztán.

Más kérdés, hogy a népiesek hogyan funkcionált volna a gyakor: ma már lehetetlen felelni, mert: másképp felelt.

De kötelességünk tisztelni e keresésük előtt; s emlékezni arra: világra, melyet a falukutatók, s Geza is, megálmodott huszonötévi

CHAIRIL ANW

Az indonéz nyelv (Bahasa Indon legfiatalabb nyelvei közé tartozik sziget maláj dialektusán alapuló, és helyi nyelvek szavaival gazdagított) az indonéz nemzeti mozga ményezte századunk huszas éveiben az Indonéz Köztársaság hivatalos tanítják és beszélik a 93 milliós szig összes iskoláiban.

Valószínűnek látszik, hogy az ut Anwart fogja elismerni az indonéz klasszikus költőjének. Chairil Anw született Medanban. Anyagi nehéz iskoláit nem tudta befejezni, de sok fordított. Kezdti korszakában Nizofiaja hatott rá, s fejlődésében a land költők (Marsman, Slauerhoff szerepet játszottak. 1945 után gyatek meg versei, ő lett az „Angk háború utáni fiatal indonéz műve vezető költője. Dzsakartában élt, s 1949-ben. Verseit csak halála utá kötetalakban, műveinek eddigi legkiadása 1956-ban jelent meg Dzsak B. Jassin gondozásában.

Jegyzet 1946-ból

Egyszer majd kezem fáradtan alát
Köd nyeli el a fény táncát a vizen
S a kedves hang többé nem simogó
Atólelem magam-faragta sírkövem.

Meghajszolt ebek, a roppant dráma

Látunk, s nem tudjuk, Romeo a sír
az ágyban öleli

Egy nagy ember születik, százazrek

Mindkettőt számba kell venni, felje
mindket

Ha majd nem rángat többé üzőttés
Félretesszük a fegyvert, s emlékeink
Értelmet keresünk akkor, vagy átad,

Hanem addig szemed jól nyisd ki, h

S írj, mert a papír még meddő, s a
torkok friss ital

Imádság

Ó én Uram
Zavartan megindultan
Mégis neveden szólítalak

Bár nagyon nehéz valóban
Emlékezni Reád teljes valódban

Forróságod szent fényed
A néma sötétben imbolygó gyere

Ó én Uram

Széthulltam
Összetörtem

én Uram

idegen országokban bolyongok
Ó én Uram

kapudon kopogtatok
el nem fordulhatok tőled többé

Gömöri György

Az Ügy

C. P. Snowról

MÁRCIUS 15-én kétszázadik előadásához érkezett el Az Ügy. Ronald Millar dolgozta át újpadra Charles Snow azonos című regényét, amely egy cambridgei kollégiumban játszódik s a tizenegy kötetre tervezett, még észülő atomkori Saga — Idegenek és Testvérek — nyolcadik kötete. Az *Ügy*, mint Ibsen rájárában az ügyek: elfojtott botrány. S kiattanása, mint a századfordulón a valóságos reyfus-ügy, melytől Snow a regénycímet kölönözött volt, szégyenfoltot ejtett egy nemzeti intézményen. Abban a pörben a francia adserg jóhíret védelmezték az igazság ellen, velygő, fonák becsületérzessel; Snow renyében — s a darabban — egy több évszázados kollégium tekintélyét.

Donald Howard, társutas érzelmű fizikus örül forog az ügy. Felesége, Laura, még fanakusabb, mint a rózsaszínű férj, véstörvényeket s nyaktőlőkat állítana fel minden utarkon. Megtanulhatta a világ a vasfüggöny ögött, hogy édes-kevés kegyelemre s embergre kapható az efféle nem is nő, csak égő lágnezeti szoknya, az efféle társadalmi boszűképzetekbe veszekedett szuka.

A darab s az alapul szolgáló regény kezdetén tszólag már lezárult az ügy. Howardot tudányos hamisításon érték fizikus társai. Nincs lasztás, a csalónak takaródnia kell a kutatók zül. A nagy ígéret egyik napról a másikra hull a megbélyegzettek közé, oda a tudányos jövője.

De váratlanul új adat kerül egyik ellenfelének, y buzgó katolikusnak a kezébe. Ő az, aki ször kezd kételkedni Howard bűnösségében házi perújítást követel, máskülönben kimegy ügygel a nyilvánosság elé. De akkor kinek a kén szárad a hamisítás? Talán éppen Howard köztiszteletben álló, elhúnyt tanára és dományos mentora követte el? A kollégiumi zetők, a szeniorok egy része ki akar bújni a rfölvétel elől, amely része elkerülhetetlen, végén mindig elkerülhetetlen, hiszen egy eje még a diktaturák néma sírjai is felpatnak! Howardot tisztázzák s a kollégium szafogadja, de sohase tudjuk meg sem a gényből, sem a darabból, hogy ki követte el csalást. Három hűség ütközik össze az Ügy: a gyalázatos modorú, társutas fizikus, séggel a halott emlékéhez, nem árulja el, gy talán volt mesterének esett áldozatul, dikor jóhiszeműen átültette saját dolgozatába hamisítást; a házi ítélőbírák, abban a himben, hogy hűséges őrzői a kollégium ének, azonosítják a felforgató világnézetet tudományos becsstelenséggel, kapva kapnak verhelő bizonyítékon, de hitetlenek a felntő adattal szemben; végül a perújítók, séggel az igazsághoz, keresztülvizsik a felntést, noha tudják, hogy fordított helyzet-1 a ligha számíthatna a katolikus fizika-ár vagy Howard konzervatív jogi tanács-ija, a többi regényből is jól ismert Sir Lewis ot a társutas tudós irgalmára, nem beszélve ol a nyaktőlő inyencről, a feleségéről. Légy zságos, még ha emberileg vizsgálógsz is at-akiért kiállsz, légy igazságos a feltehető réraidhoz is. Nem nehéz kitalálni, hogy írás ben kikhez húzott Charles Snow.

DARAB visszamatat regényforrására, a ény tovább utal a ciklusra, amelyből nyole et készült el, a ciklus magára a szerzőre.

Charles Snow 1905-ben született a cipőgyártó, középpangliai Leicesterben, szűkösen élő, kispolgári szülőktől. Mialatt három világrészben visszhangzott Aldous Huxley, Virginia Woolf, Lytton Strachey és Evelyn Waugh neve s a finnyás Bloomsbury kör pápáskodott az irodalom felett, a törekvő, szegény Snow, elveszve vidéken, ösztöndíjakkal felvergődött Cambridge-ig fizikus kutatónak. Akkor még nem osztogatták úgy az ösztöndíjakat, mint ma. Később elárulta, hogy író szeretett volna lenni, amióta csak tudta az eszét, de efféle titkos ábrándokért nem jart iskolai jutalom. Cambridge a harmincas évek elején a közelítő Atomkor kísérleti műhelye, legfőbb boszorkánykonyhája volt. Snow, az ígéretes, ifjú természettudós a Hőskor tanúja a Cavendish laboratórium táján. Később bekerült nevelő tanárnak: tutornak egy kollégiumba, a második világháború kezdetén pedig főrendelték a Munkaügyi Minisztériumba. Lángelmékkal gazdálkodott. Úgy, ahogy mondom. Másoknak a szén, acél, papír, munkaerő legjobb elosztásáról kellett dönteniök, neki arról, hogy melyik nagyírú angol vagy menekült német és magyar vegyész, fizikust miféle háborús kutatásra vezényeljük ki a szigetországban s tengerentúl. Kik menjenek át például az Egyesült Allamokba, hogy előbb ceruzával, aztán elektronikus gépekkel kiszámítsanak papíron egy bizonyos bombát. Snow volt az atombomba születésénél az egyik műtő orvos. A kollégiumok tekervényeiben, s kandallótűz és portói bor mellett a tanári szobákban megismerte a bentlakó, aglegény tudósok ádázkodását a hatalomért, a háborús minisztériumok útvesztőiben s vegyesbizottsági üléseken kiismerte a világhatalom élettanát. Kévs ember tud nála többet Angliáról. A középosztály aljáról bejutott Cambridgebe, amely éppen akkor forradalmosította a természettudományokat, az egyetemről feljutott a politikai, közgazdasági és jóléti államszervezés magas polcaira, 1957-ben lovagi rangra emelte a királynő, időnként angol és amerikai egyetemek vendég előadója s Dickens mellett talán a legolvasottabb angol regényíró a Szovjetunióban; ennek a népszerűségnek egyik mellékárama kering abban az ismertető tanulmányban is, amely 1960 nyarán jelent meg a Nagyvilág lapjain. * Snow karrierista, a szó elviselhető értelmében: megdolgozott azért, amit elért.

Más kérdés, hogy éppen ilyenfajta emberalkat hivatott-e a nagy társadalmi keresztmetszet ábrázolására? Nem az hivatottabb-e inkább, aki — mint századok óta a nagy regényírók — a peremen él, de belelát mindennek a középebe? Snow balzaci feladatra vállalkozott, persze az utolsó félszázad újabb regénymód-szereinek némi kamatoztatásával, de Balzac lángelméje, szerzetesi odaadása és apokaliptikus látomása nélkül. Regényeit egy Karcsi nevű elektronikus számítógép írja, — mondta Dr. Leavis, az irodalomtörténész fenegyerek, aki történetesen szintén Cambridgeben oktat. Kegyetlen, sőt komisz mondás, de várható volt előbb-utóbb. Snow regényeiben olyan felfelé torlódás-áramlás folyik, mint a nagyobb francia mintakép Emberi Színjátékában, csak más rétegek közt. Balzacnál a tőkés nagypolgárság

nyomul be a pénzpiacon át a nemesség hatalmi sáncaiba, Snownál a kispolgárság tölti fel, a tudomány s az állami hivatalok csatornáin keresztül a felső középosztály vagy ha tetszik: úri osztály hatalmi állásait, amelyek régebben amolyan öröklött családi birtokok voltak. Csak az a baj, hogy Snow regényei gyakran úgy hatnak, mint egy világos, jól hangzó minisztériumi emlékirat egy bizalmas úgyról, esetleg botrányról, neves tudósok viszályáról egymás közt vagy politikusokkal a párnás ajtók mögött. Kiszámíthatatlan a Műszak bosszúja. Snow legregényesebb könyve nem regény, hanem igaz történet két angol tudós s egyaránt jó hazafi: Tizard és Lindemann elkeseredett harcáról. Egyikük a radarral, a másik stratégiai bombázókkal akarta megmenteni Angliát a fenyegető pusztulástól a második világháború küszöbén. *

Bármennyire is írónak készült Snow már a laboratóriumban, gondolkozása ízig-veérg tech-nokratikus. Ezért annyira hihető, amit Malcolm Muggeridge-nek, a gonosz nyelvű, remek újságírónak mondott a beszélgetésükben; hogy morogva és gorombáskodva ugyan, de ő bizony a Szovjetunióban is tudna élni, jól érezné magát ott. Meglehetősen áruló vallomás. Snownak az a fő bánata, gondja, hogy természettudományos és humanisztikus részre szakadt szét a nyugati műveltség, de a kettészakadásért s a kölcsönös nemtörődésért elsősorban a humanistákat, a humanista „mandarinok”-at okolja **. Egész kultúránk megsemmisülésével járhat ez a szakadás, mert — mondja Snow —, csak a természettudósok törődnek már a jövővel, már csak nekik van jövő-érzékük, csak ők akarják s tudják felfogni antennáikkal, hogy mi lesz holnap, miképp fog festeni az emberiség jövője. De hogyan hártásák el hatalom nélkül a föld éhesebb részeiből fenyegető esetleges borzalmakat, a jövőndő rémeit? Pláton filozófus királyai után Snow vegyész, biológus és geofizikus királyokról vagy legalább is a természettudományokhoz *konnyító* királyokról álmodik. A minisztériumok trónjain. Érthető ez olyan embernél, aki ott volt a műtőben a csecsemő atombomba születésénél. Csakhogy Snow igazán kitapasztalhatta minisztériumok és egyetemek suttogó útvesztőiben, hogy a természettudós is csak olyan ember mint a többi, hol harap, hol naív, hol rosszul ítél s hol kényes, hol meg tompa a lelkiismerete.

Hadd ismétellem meg. Hol kényes, hol meg tompa a lelkiismerete. Voltak atomfizikusok, akik Hiroshima után súlyosan meghasonlottak magukkal s voltak, akik lerázták a személyes felelősség súlyát vagy soha nem is érezték. S a humanista vágású ember, akire olyan ingerületen pillant át Snow a tulsó járdáról, éppen ennek a személyes felelősségnek a megszállottja, ha igazán humanista. Mit ér a jövőbelátás, a nagyobb jövő-érzék, morális hűségesség nélkül? Mit ér a jövőndő az egyéni felelősség rang és cím nélküli hőseitől megfosztva? Mindnyáján tudjuk, hogy segíteni kell a földgömb éhes felén, gazdaságilag visszamaradt kétharmadán. Ez nem Snow titka. De mit ér a segítség, ha immár felruházva és feltáplálva az emberiséget, nyájszellemben ül össze gyűléseire, akár

* *Science and Government*, London, 1961.

** *Two Cultures and the Scientific Revolution*, London, 1959.

* Nagy Péter: *Idegenek és Testvérek*, Nagyvilág, 1960. június.

Ártatlan varázslók

Másfél éve New Yorkban bemutatták Jack Kerouac *The Subterraneans* című regényének filmváltozatát. Minthogy korábban már olvastam, s nem talánom érdekeltennek Kerouac regényét, elmentem megnézni a filmet, amely Hollywood legszebb színeiben örökítette meg a kaliforniai *beatnik*-ek életét. A film felénél már tudtuk — becsleplez. Egy lázadó nemzedék útkeresését, önszervező gesztusait nem lehet látni, s helyette önzívvelélti sémákkal, szirupos álmelegoldásokkal traktáltak. Alcázott giccse áldozata lettem.

Pedig hát a probléma, a szülei képmutatásával, kispolgári korlátoltságával és megaluvásával szembe forduló, magukat a „hivatalos” társadalomból önként kirekesztő fiatalok problémája (amelyet persze hallatlanul leegyszerűsítve az erkölcsileg tévútra jutott, zabolátlanul anarchista fiatalok problémájának is fel lehet fogni), megoldásra, vagy legalább is kifejezésre vár Nyugaton és Keleten egyaránt. Nem a „teddy-boy”, a „Halbstarke”, a „feketeblúzos” (magyarul hulgánkodó jampec) kérdéséről van itt szó; a beatnik egyéni kategóriába sem illik bele; hanem azokról a fiatalokról, akik új tartalommal szeretnék megtölteni a társadalom-képviselő ideálok vonzásából kiszakadt életüket. Ez a meghatározás így persze zoppant általános, hisz például San Franciscóban más a lázadás formája, más a társadalmi ideál ellenzésének lélektani alapja, mint Varóban. S meglehet, a lengyel fiatalok lázadása érhetőbb számunkra, közelebb áll hozzánk, magyarokhoz, mint a kábitószeren érlelt *beatnik* világfájdalom.

Andrzej Wajda új filmje, az „Ártatlan varázslók” (1959/60) egy furcsa szerelmespár történetén keresztül ezeket a varsói fiatalokat állítja a felvevőgépi lencse elé. A főhős (Tadeusz Lomnicki) frissen végzett orvos, máskülönben amatőr dzsesszdobos és sikeres szoknyavadász. Jóképtű, önálló lakással, szkúterrel és magnetofonnal rendelkező fiatalember lévén, magán és könnyen hódít, s hamar ráun barátjaira. A lányról (Krystyna Stypulkowska) sokkal kevesebbet tudunk, bár a párbeszédéből kiderül, hogy okos, felyágott nyelvű, önálló teremtés. Fiú és lány egy varsói „egzisztencialista” pincében találkoznak, majd a lány szántszándékkal lekési az utolsó vonatot, amelylyel még hazamehetne, s a fiú lakásán tölti az éjszakát. A film lényében benne a közösen átvirrasztott éjszákának a történetét mondja el: a fiatalok beszélgetnek, vitatkoznak, később „gyufizással” egybekötött vetkőzőpókert játszanak, amelyet azonban, mielőtt még komolyra fordulna a játszma, abbahagynak. Barátkoznak. Persze, mondhatná valaki, a barátkozásnál vannak ennél hagyományosabb, erkölcsösebb formái is. Igaz — de ezt a nemzedéket a hagyomány kiülsőségei nem érdeklik. Háború, német megszállás, vérbefojtott felkelés, orosz megszállás, sztálinista elnyomás után ezek a lengyel fiatalok most végre élni akarnak, s a leghőbb vágyuk az, hogy mindenki — társadalom, párt, egyház — hagyja őket békében. Türelmetlen, szkeptikus, nemzedék.

Szkeptikus, de nem cinikus. Kétkedő, de nem mindenre-legyintő, értéktagadó. Viszont értékrendszere az előző nemzedékekhez képest alaposan megváltozott. Ez a fiatalság nem hisz a frázispuffogatásban, a nagyhangú „süket dumában” /*dretva mowa*/, amelyet főleg funkcionáriusok használnak, Magasabb Célokra hivatkozva. Nem hisz a hatalomban. Nem hisz abban, hogy erőszakkal meg lehet váltani az emberiséget. A film főhőse egyhelyütt azt

mondja: „Három dolgot nem állhatok: a másnaposságot, a kényszert és a számocát.” A számoca alighanem csak a csattanó kedvéért áll itt, a másnaposság régi lengyel betegség; a kulcsszó — a kényszer. Ez a nemzedék gyűlöli a kényszert, a parancsolgatást minden formában. Életének a *játék* ad értelmet, s a játékban (nem a rendben) meglett szabadság. A játék alaptörvénye: minden lehetőségbe belekóstolni, egyet sem kihasználni. Az „Ártatlan varázslók” fiataljait játékos kíváncsiság és mohó élnivágyás jellemzi — ha nem játszának, talán nem is tudnák elviselni a „szocializmus építésére” ítélt, de alapjában nem szocialista erkölcsű társadalom reménytelen hététköznapjait. Wajda fiataljait jobban érdekli Párizs és Olaszország, mint Nowa Huta, jobban a dzsessz, mint a munkaverseny. És bár a fiatal orvos nemzedékéről adott diagnózis nem illik bele a filmbe, betoldott szöveggént hat, maguk a jellemek hitelesek, s játéktípusukból, fintoraiukból, beszédmódorukból („népi demokraticus” tolvajnyelvet használnak ironikus élel) kirajzolódik előttünk a mai varsói fiatalok

(folytatás a 3. oldalról)

a földkerekség legkiválóbb Természettudományos Akadémiája? Természettudósok között is csak azok érnek igazán sokat, ha ér még valamit az emberi jövőből, akik a költők tragikus hőseihez hasonlítanak. Máskülönben mindig vesznek minisztereket — azok előtt mindig meghajolnak a bombarobbantó nagy elmék. Snow szemlélete sötét, már-már kétségbeesett az *egyéni sorsról*, Adám iv. dékainak örök sorsáról, de optimista *társadalmi sukról*, feltéve, hogy beforn a nyugati műveltség szakadása s végetér a nyomorúság e műveltség által feltárt földrészekben. /Amiket régen „nyersanyagterület”-nek hívtak/. Ha az országgyűlési képviselők és kormányfők tisztában lennének az úrrakéták gombjaival s Afrika belseje eliparosodik, nincs veszve a jövőből. Lehet, lehet, de Balzac nem látta ilyen egyszerűen a dolgot. S a halála óta szerzett száz esztendőnyi, szörnyű tapasztalattal mi még kevésbé láthatjuk így. Az igazi kérdés az, hogy érdemes volt-e évezredek át küzdeni, szenvedni, remélni a legjobbaknak azért a jövőből emberért, aki fogantatással bánt és úrrakétában s overallra cserélén? Hogy felnőtt, szabad emberek-e? A kérdés nem merül fel Snow regényeiben, a kérdés már kinyúlóan uralkodott Orwell írásain. Dehát Snow nem szereti Orwelle. Sem azt, ahogy a keresztény szemléletű T. S. Eliot kultúránk értelmét magyarázza.

HA VITATHATÓ is, hogy jó-e, rossz-e az a szép vagy félig szép, félig rút új világ, amerre a jövőből éberebb szimatával a kettévált nyugati műveltség természettudományos fele húz, az már vitathatatlan, hogy Snow regényciklusa a legjobb forrásmű Anglia átváltozó egyetemi életéről. Nem minden forradalom véres és látványos; az angol főiskolák falai közt például vértelenül, csendesen folyik. Három regényére gondolok e forradalom ábrázolásában; az első a *Masters* — így hívják a kollégiumok igazgató professzorait —, a másik *Az Új Emberek*, a harmadik *Az Úgy*, amelyből Ronald Millar színdarabja készült. Az első egy master-választás története a harmincas években s a kollégiumi politika szövevényeibe világít, a második atomtudósokról szól, akiket éppen a szerző kezelt volt kényes, törekeny szellemi árúként a háború „anyaggyártás” idején, a harmadik regény témáját már ismerjük darabválasztásból. Együttvéve közel húsz esztendőre terjed ki a meséjük.

Itt rövid kitérőre van szükségem. 1959-ben káprázatos kiállítást rendeztek Cambridge kincseiből. Bár évszázadok előtt Newton is ott

mohó, nyugtalan, fáradt, gunyoros — lényegben rokonszenves arca.

Andrzej Wajdanak ez az első mai témájú filmje. A Csatorna (1956), de főleg a Nyugaton is átütő sikerrel játszott Hamu és gyémánt (1957) óta őt tartják a legeredetibb lengyel filmrendezőnek. (Egyetlen komoly vetélytársként a nemrég autóbaleset áldozatává lett Andrzej Munkó, az „Eroica” tehetséges fiatal rendezőjét emlegették). Az „Ártatlan varázslók”-ban hiába keresnénk a varsói felkelés és utána következő évek drámai konfliktusait, lengyel történelem és irodalom ismeretét féltételező súlyos wajdai szimbolizmust. Az „Ártatlan varázslók” céljai is, eszközei is másé, de hála az ügyes forgatókönyvnek, a szellem dialógusnak és a főszereplők színvonalas játékának, Wajda újabb érdekes filmmel gazdagította az utóbbi években már-már nyugateurópai rangra emelkedett lengyel filmművészetét. Amely rangtól — sajnos — a mi hazai filmművészetünk 1957 és 1961 közötti teljesítménye még igencsak messze jár.

Gömöri György

tanított, a régi anyag egyensúlya a humanistikus emlékek felé billent. Miltoni kézirat Byron sarkája, Tennyson arcképe s annyi más irodalmi emléke mellett azonban látható még egy-két igénytelen műszer is. Lord Rutherford műhelyéből. A nitrogénmag hasadásának s neutronok létezésének a bizonyítására. eleszerek körül dolgoztak a harmincas évek elején a nagy ember munkatársai, Chadwick, Cockcroft, Kapitza, az a fiatal gárda, amely — mint az angol Reneszánsz hajnalán Erasmus, Colet és Morus baráti köre a klasszikus nevelés — rányomta bélyegét a atomok szellemi nyitányára. Se a mesebeli bűvészina se Faust kezében nem volt olyan bűvös palacktele csodával és veszedelemmel, mint amely ez a pár tudós kinyitotta a Cavendish laboratóriumban.

Most már csak az kellett a forradalomhoz, hogy betóduljanak a műszerek mellé, bővíten a műhelyekbe a kispolgárok, kishivatalnokok é kispolgárokká lett munkások fia. Ez is meg történt, amikor leszere a hadviselő fiatalok. Alig egy emberöltővel Snow küzdelmes diák kora után záporozni kezdett az ösztöndíj középangliai munkásnegyedekre. Azokra gyár-utcsákra, ahol ő küszködött a huszas években.

A változás persze csak viszonylagos. Még állnak a csipkeoromzatú falak /erősen kijavított s foltozva/, még élnek a százados szokások még kötnek az iratlan törvények Oxfordban é Cambridgeben. A múlt egyezkedik a mával, hogy végül a hagyomány saját vitorláiba fogja be a forradalom szeleit. Ahogy ez már itt szokás. De akárhogy kitart a megújulásra képe múlt, mégis csak be van zúzza az üvegház amelyben nemzedékről nemzedékre szelű hedonizmussal, vénkisasszonyosan csipkelődte a világhírű öreg gyermekek. Oxford és Cambridge bekerült a szennyes, nagy élet sodrásába. Ennek a változásnak a vetületeit lehet kiismerni Snow három egyetemi regényéből. Történelmi értékük valószínűleg túléli irodalmi becsület.

De arra, hogy mik az ötven s a száz megatonná robbantásnak morális függvényei, mi nem tudna felelni, még akkor se tudná, ha maga lenne a feltámadt Balzac. Regényének címet, mint említettem, a Dreyfus ügytől kölcsönözte. De mennyivel könnyebb volt tisztán látni akár Proustnak, a francia regényírónak akár kortársainak abban a perben a századfordulón! Léggömböket tartott kémiszolgálatra a hadsereg, lovak vonták az ágyúkat, versek küldtek a holdba. S ha az egyénnek nem tetszett maga körül az erkölcsi világ, útlelél nélkül egyszerűen átköltözött egyik szabadságból a másikba. Kivéve persze a cárralváltóit.

London, 1962. március.

Siklós István:

hamvasztó hét hónap

I.

a reggel
ma éppen
mint régen
majom-lekintettel
bámultam fűre-fára
földrebrát érdes éhem
harmatizú nyálam
összefutott pojámban
kicsurrant
víz füstölög
képem a reggel
beretválja
kerekedik kedvem
kinom kibeszélni
kedvem kibeszélni
minden földi dolgok
gyomrába tekintni
vényt ismeretű
darabokba kaszabolnam
színeknek szavaknak
folt lennék a foltján
néked úgy mutatnám
fejem lehántolni
hajam hasogatni
volna kedvem csúnyán
túlhan láthatókon
kergek képzalegnek
alvók álmodoznak
göngyölvén görgetnek
mennyholtos szemeknek
alvók álmodoznak
életre ébresztem
panaszos újaim
ereim útjain
húsom hegyeibe
agyam halmaiba
rejtőzött és hantolt
kincseket kaparnám
válogatnám mosnám
magamról fejteném
rimánkodom néked
hatalmad temérdek
bűneim felejtésed
engedd hogy beszéljek
mint egék árvizek
setétség beszélnek
ne azt amit látok
ne azt amit nézek
ne azt ami nyelvek
hegyezett hegyére
hökkenetben téved
de azt ami agyam
vert izmain éléd
mit fülkeztű halottak
szélhajú hantoltak
égarcú elmúltak
szólván beszélnének

II.

magos biharba
bihar fennsíkjára
vadászván jutottam
onnan csontgerincet
hajlogató szelek
szemükkel elűztek
pásztorok talpait
lapályra futottam
vig folyamokban
halakért hálótam
onnan földháborgó
agyagok és fűzek
áradván elűztek
halaknak halálát
hálózó izmokban
kőbe és betonba
menekedtem-értem.

ravaszu vitézen
fegyverben forogtam
ácsoló gonoszság
kereszték bitófák
csapkodtak el onnan
vacogván veszetten
gyökeret itt vertem
de akkor az isten
téged belém oltott
örök és bolondok
nem marnak rám foltot
áramok és szelek
most már el nem úznek

III.

tálnak dölnék éhes kések
olajra zsírja szomjasan
fogak ferednek nyálban
románcuk fénye végtelen
földet harapni éveken
és éhes égi életen túl
már falás kedvem üregbe hull

kívánnék érni semmibe
hol nincsen semmi senki se
hová hang se lából vissza
s önmagam a csönd föléssza

semmi baj az ég alatt
a föld alatt
a vékonyhéjú föld alatt
pengő idő között
agyam bomlik izmom bomlik
kedvem tőporodik
láposodom megöszülök
holdkelt előtt

holdkelt előtt

IV.

árad a víz füstől zuhan cseppjeit űzvént
tó fele tolul és elnyugszik vájt üregén
partok tört mása van színe ragyogásán
de ércek is ömlenek vak higanyos
mint kaszabolt test duzzadt ereit
zuhatagban
izzasztó gőzök csapnak elő ugyanígy
fakasztván
formátlan árkaikban sebeket osztva
haladtam
mély és tehetetlen koptató kinokat
kegyellen
görgettem
míg kegyes alakod határát kitöltvén mint
harang-
alakot érc medret a tenger biztosan élek

V.

lenn a földi lenniségben
lenn a mélyben kőcsatornák
kőcsatornák óncsövekben
kőcsövekben szenny kereng
szenny kereng és szűrt vizek
és a csapok és az újjak
karcos szomjakra kinyílnak
és feszülve sugarakban
mintha volna szakadatlan
hegyi torkú patakokban
alakváltón a víz surran
és a cserép öblén lottyan
előmlik a lelkek foltján
és lezúdul kőcsatornán
lenn a földi lenniségben
lenn a mélyben kőcsatornán

mintha pohár tested volna
lélekzöknek jeges kortyra
mintha folyam makacs martja
mely a súlykolókat tartja
mintha kövek és csatornák
hamar útját határolnád
mintha minden földi forma
leked boltozatja volna
vonzván tasztva magomba
kitöltvén kísérem idő
s kinek fején a fű kinőtt
kinek szakáll fellegarca
kinek szomját kioltotta
kioltotta messi föld
valaholban kavargva
most alakod imádkozza
könyörögje maradását
benne víznek surranását

VI.

ma levelek füstje keserűn gomolyog
mint gubancos mocsokú foltverte bivalyok
kitört fogú hangok aszott kecskedudán
veríték szikkasztó szeplős alkony után
izomszövet szagon szél sodort el engem
hét hadakozástól lezuhant tört mennyen
rabok rikoltása hatálmak parancsa
nem hívhat fegyverbe hegyes öldökiesre
már gyilkoló kedvem csak téged védene
róna reme róna hal és vad akarja
már nyűszítő kedvem csak téged takarna
égből ereszkedő kénkő füsttől félek
csak azért könyörgök véled együtt égjek

VII.

alszik marietta
haja tramlik
a pokróc setét kockáin
mint maszatos földben
gyökér elvegyül
bena a teste
mintha mozdulatlan
ahogyan halott
és semmi a levegő
a sugaras szemnek
és kifehérlék
bokája bőrín
a csont mint
fellegek foltja
az égen
és figyelem
szavakkal ébren
az éles tudatba
verve szögelve
lusta és csapkodó
denevér agyban
érzem szemem
megfesti mozdulatom
s addig addig
sodor a kétség
színtelen szeleiben
hogy ime ledől a test
a földhöz ily közeire
társtalan kihull
a szellem söpörvén
külön és örökös tikkát
mint viharok villámos
lila szakadéki nyelék
egekben kősa hangjaink
de sziszegjen csönd
mozogjon ajkamon
mammogón
s feszüljön bőréhez közel
ki ennyi vért és szót
veszejt naponta elhal
és pihen

Chiaroscuro

Kulcs a kezemben, előttem ajtó, a „barátom” lakásának ajtaja. Vagyis — a tanácsosé, aki esteli sétáján, tizenegy és éjjél között, megmegáll „szállásomnál”, a híd alatt és megkérdi kopottas hangján: „Mi újság, öreg?” — Morgok rendszerint: jelöl, hogy nem érdekelnék engem a világi események. Olykor azért szóba elegyedem vele: a tanácsos is agglegény, vagy ehhez hasonló. Van tehát témánk. Különösen azóta, hogy megértette: nem vagyok koldus és nem nyugtathatja lelkiismeretét holmi pénzadományjal.

Reggel hozta el a kulcsot. Elutazik, mondta, vidékre és unalmas ügyben. Lakjam addig nála. Mégis kényelmesebb. S megmagyarázta, kapcsolva, háza címét, lesve színtelen a sofórt, ki a felső parton várakozott rá, a sarkon. Ment máris a tanácsos, de hátraszólt még: „Beköltözhetsz rögtön, a jelzett napokra.”

Nem volt sietős. A rend az életem, még ha nem is hihető; az ösztönös mechanizmus, melyhez semmiféle időjelző nem kell. Így bizonyos percben kezdem mindig a céltalannak tetsző kószálást és egy másik bizonyos perben hagyom abba. Így vagyok a gyűjtögetéssel, a dalolással. Köhögni csak ébredéskor szoktam és köpködni kizárólag napszállatkor. Akkor kiadósan. „Barátom” házat hálásra szántam, ezért indulok éjféltájt a megadott címre.

Remeg a kulcs a kezemben. Furcsa. Pedig időtlen-ideje úgy esik minden nálam, ahogy puffan és nem tudom, mi az: indulat, meghatottság, egyéb kényes érzélem? Mégis remeg a kezem. Azért-e, mert sohanapján álltam egy ház előtt, melynek kulcsa a kezemben van s mely arra vár, hogy én — *csakis én!* — felnyissam és átlépjem küszöbét? Mert csak a kerítésig szoktam jutni, vagy, ha az nincs, az ablakon át „tárgyalnak” velem a belül lakók. Miként várból a vándorral, valamikor.

Végre enged a zár, nyílik az ajtó és csukódik mögöttem. Rettentő éjszaka fogad a lakásban, át nem látható, fekete tömb. Az utcán, a híd alatt, mindig vannak kusza fények. Felülről jönnek, valahonnan. Itt semmi, igazán semmi, legfeljebb a fekete tömb. A lábam is megbicsaklik; ingatagabb a talaj az esős levéltakarónál is az őszi sétányon. A sárlónál, havas latyaknál is bizonytalanabb. Meg kell tudnom, miféle talaj ez? Süpped és ruganyos egyben. De nem merek mozdulni, hogy a villanykapcsolót megkeressem. Az idegen házban a fekete tömbbe botlanék. Amúgyis — minden ház idegen nekem. Ismeretlen szám; megfeythetetlen.

A szeméttelen nemrégiben öngyújtót találtam; azzal próbálkozom. Ellenséges-hidegen serceg a kő, nem gyújt a kanóc. Mégis a falhoz vezetnek a gonosz kis villódzások, — a kapcsológé. Miféle lámpa ez? A temetőben, hová eljárok néha, akadnak ilyen darvadozó mécskek úri sírokon. Az élők magukámitásán kívül sem mire nem valók ezek a mécskek. Tenyérynél, rőt fényük csak betűket sejtetnek, ám nem a halott teljes nevét. Töredékfények, mivelhogy töredék az emberi emlékezet. A temetőben mégis könnyen tájékozodom, este is és éjszaka is. Ha borús az ég és se hold, se csillag, akkor is irányít a jegenyék tánca a szélben s a levegő. A szabad nagy térség.

Falak vannak a tanácsos házában és függönyök, redőnyök. Börtönben él a „barátom”; hiába van sofőrje, luxuskocsija, bankbetéte és a páválkodó szeszélye, hogy, míg távol van, otthonába invitáljon egy tetves csavargót. Akár ki is foszthatja. — Mit fosszak ki? A börtönt? Mire jó a sok hivalgó kacat? Mindennél többet ér a levegő. Itt még az sincs: *levegő*. Ez a ka-

sás valami, mely gégémre-tüdőmre telepszik, emberek-tárgyak kihűlt gőzölgése csupán. Nem levegő.

Tébiábolok a szobákban. Teremtöm, hány szoba van itt! Háromnál is több. Számptalan cella egyetlen börtönben. Mit kezd *egy* ember ennyi cellával? S mennyi bennük a haszontalanság. Voltam már én lakója, igaz, nem sokáig, a biztonsági őrizetesnek. Prices állt benne, meg szék, asztal, mosdótál; vagyis ami nélkülözhetetlen. Itt meg a sok limlom. Nem értem. Hiába gyűjtöm fel valamennyi lámpát a rop-pant lakásban, hogy özőnlük felém a villanyos fény, mégsem oszlik bennem a sötétség. Fel nem foghatom, mire kell a tanácsosnak, például, ez a csempe szobaféle? Nem vagyok éppen ostoba és ha úgy vesszük, mesterségem is van: a gyűjtögetés. A csempének tehát nem a tanácsosnál van a helye, hanem az ócskásnál vagy a múzeumban. Állítólagos értékének mértéke szerint. Egy tanácsos ne legyen ócskás és lakása se múzeum.

Szeretem a múzeumot; télvíz idején, kettő és öt között, szívesen bóbiskolok ott a bányaszító melegben. Valamilyen műtárgy elé telepszem s mintha bámulnám fontoskodva, hagyom hogy beburkoljon a fűtőtestből szivárgó bódító áramlás. Ilyenkor nem szoktam gondolkodni; napjaimnak külön szakasza van a gondolkodásra. Az urak sem gondolkodnak a klubjukban és az én klubom a múzeum. Télen, ebédutántól alkonyatig. Tíz perccel zárás előtt elcsavarja az ór a meleg csövet. Ez a jel, felállok tehát.

Hogyan jöhetnék a tanácsos házába, amikor kedvem szottyán, a csecsebecsék csodálata címén? Az öreg tán nem dobna ki; a „barát-ság” kötelez. Ám milyen kelletlen képpel fogadna s figyelne aggódva a sofórt, ki egyben házirendőr, mivel nem vagyok sem címeres látogató, sem hivatalos, akire vártak. Engem csak titokban hívnak és a falak várnak egyedül. Unatkoznak a falak, ezért várnak.

Még vetett ágy is vár az oldalszobában. A fekhely felett is kriptai mécses a lámpa. Ha ledőlnek, kezem elérné zsinórját, alhatnék kényelemben, a sötétben. A fekete tömbben. Nem dőlök le, a zsinórt sem rántom még. Zavar a tompasárga fény s a takaró-párna vakító fehérje. Akárha mézbe mártották volna a vásznat. Ki húzta fel az ágyat? A tanácsos talán, egy óvatlan órában, míg sofőrje, a TARSASÁG szigorú követe, babrált odakünn a garázsban a géppel? A papucsot is ő készítette ide, meg ezt a csikos rabruhát, selyemből?

Semmiről sem feledkezett meg a gondos vendéglátó. Az asztalkán langyos tej csiszolt pohárban, enyhe altató a tubusban, és könyv is, hanyagul odatéve, hogy könnyebben jöjjön az álom. Nem olvasok könyvet, hazudik mind. (Képes újságokat nézegetek néha mulattatósomra). A szappanhoz sem nyúlok, sem a keféhez, illatszerekhez, bolyhos törölközőkhöz, melyek a tussól mellett sorakoznak, a benyílóban. Szikrázik a fény ebben a helyiségben, hogy a mosakodó jobban láthassa testét, ha már a belülvalót, az embert, ennyire nem ismeri. Fehér a fény a fürdőszobában és fekete zománc a fal burkolata. Akár a szén; vagy mint az éjszaka a börtönben.

Egy hétre enyém ez a milliomos kis világ, egy egész hétre. Azt tehetem benne, amit akarok. A konyhai szekrény konzervvel van tele, mindegyikhez kulcs. Kenyér is van és vegyes italok. A tuss alatt áztathatom magam hideg-meleg vízzel, kenhetem tagjaimat pezsdító-lankasztó szerekkel. Fekhetek naphosz-

szat olyan puha ágyban, amilyenről csak mesében hallasz. S zenét hallgathatok; erre masina, hozzá lemez százával. Örökzöld növények is vannak és cigaretták, illatos varok. Egyszóval, semmi nem hiányzik a kezeimből, melyekkel börtönben körülbástyá magát ma az ember. Csak a levegőt nem ér és azt a fényt nem látom, mely felülről valahonnan és a szívemig ér, azt melegítő fény nélkül pedig didergek kegyetlen.

Mesterséges paradicsom ez itt; aki kép formálta, épp csak az *életet* hagyta ki belőle a levegőt, a természetes fényt. Szegény tanácsos!

Sorra oltogatom a lámpákat. A konyhámban keddem a roskadozó szekrénynél. A fürdőben focitatom, melynek burkolata csúfolódó fekgyémánt. Következik a háló, a tejespohár: enyhe altatóval; és így tovább. A szalonnál szájalommal tekintek az ódon csempére: nitt lenne a helye. Semmi nincs a helyén itt, ben a rettenetes rendben. Végére marad előszoba. Oltanám már a síri világot, de medek még egyszer a megvakult szobák véteglédájának irányába és motyogom újra: S gény tanácsos, boldogtalan barátom!

Mint megbeszéltük, a levelszekrénybe hulltom a kulcsot és indulok máris, szokatlan fűrgén, szíppantva nagyokat a nyersszagú szból. Még dúdolok is egy öreg bakánótát: Hal fiúk, egyenes az út...

Egyenes az utam: csillag vezet. Fénye megíti deresedő szívem. Börtönből léptem ki: Szabad vagyok.

jöjjetek

Keresztyén havi lap.
Szellemi fórum.
Szerkesztőbizottság:

Kibédi Varga Áron, Soós Bálint

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Postbus 7115, Amsterdam-Z. 2., Hollandia.

Postai csekk száma: 316430,

* Admiraal de Ruyter Fonds, Utrecht,
Hollandia.

Minden cikkért szerzője felel.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem adunk vissza.

Evi előfizetési díj: Anglia: 10,— sh., Argentína: 90 peso, Ausztrália: 12,— sh., Ausztria: 35,— Sch., Belgium és Luxemburg: 65,— fr., Franciaország: 700,— fr., Hollandia: 5,— gld., Kanada: 1,50 \$, Németország: 5,50 DM., Svájc: 6,— fr., Svédország: 7,— Kr., Uruguay: 13 peso, U.S.A.: 1,50 \$.

Félévi előfizetési díj a fenti összegek fele.

Megrendelhető:

Anglia: Benedek Márton, 17, St. Dunstons Rd., London, W. 6. • Argentína és Uruguay: C. A. Besenyi, Obligado 1155, Adrogué F.C.N.G.R., Prov. Buenos Aires. • Ausztrália: Csörz Győző, 311 Merrylands Rd, Merryland, N.S.W.; Domahidy András, 142 Townsend Rd., Subiaco, W. A. • Ausztria: Vér. Zoltán, Wien, XXII. Maurichg. 18—20. • Hollandia: Postbus 7115, Amsterdam-Z. 2. Postai csekk száma: 316430, Admiraal de Ruyter Fonds, Utrecht. • Kanada: Hungarian Book Store, 696 Main Street, Winnipeg 2, Man. • Németország: Exodus könyvesbolt, Arnulfstr. 146, München 19. • Svájc: Szabó, Mittlerstr. 24, Basel. • Svédország: Z. Balogh, Postbox 17, Vällingby 1. • U.S.A.: Kolosváry Sándor, Buffalo 9., N.Y., P.O.B. 54. Más országokból szíveskedjenek olvasóink közvetlenül a kiadóhivatalhoz fordulni.